Bikkels en Brouwhuissche Heide

De Brouwhuissche Heide is een bos tussen Helmond en Deurne. In de crisisjaren van de vorige eeuw is het stuifzandgebied beplant met grove dennen. Tegenwoordig is het bos een afwisseling van naaldhout, loofhout en gemende complexen. Centraal in het gebied ligt een stuifzandcomplex, De Bikkels, met heide en een groot aantal jeneverbesstruiken. Dat deel van de wandeling is in augustus en september het mooist; dan bloeit de heide. Ook in andere perioden in het jaar is het een mooie wandeling.

Het startpunt van de route is de parkeerplaats bij bospark De Bikkels, Biesdeel 45 in Vlierden.
De lengte van de route is circa 4,5 km.
Je kan deze route ook wandelen met de app ‘IVN routes’.
De wandeling is samengesteld door IVN Helmond.

1 wissels

Net als mensen nemen reeën liever de bekende weg dan een nieuwe onbekende route. Daarom maken ze steeds gebruik van dezelfde wegen door het bos. Die 'wissels' zijn goed zichtbaar op de bosbodem. Langs de hele route zul je ze zien, als je er op let. Waar de reeën de paden oversteken kun je soms de prenten in het zand zien. Voorpoten 2 hoefjes, achterpoten 4 hoefjes.

2 kraamkamer

Jeneverbessen zaaien zich moeilijk uit. Bovendien zijn de jonge kiemplanten erg kwetsbaar. Daarom zijn rondom het jeneverbessenbos diverse kraamkamers aangelegd. Kleine omheinde stukken waar kiemplanten beschermd zijn tegen vraat en betreding. Soms wordt een zaailing buiten de kraamkamers gevonden. Die krijgt meteen ter bescherming een rol gaas om zich heen; een couveuse.

3 jeneverbessen

De jeneverbes is zeldzaam in Nederland. Verspreid in het land, op zandverstuivingen en heidevelden, komen nog kleine groepjes voor. De bessen van de jeneverbes hebben twee jaar nodig om rijp te worden. Je ziet aan de struiken dan ook groene, eenjarige en blauwe, tweejarige bessen. Proef eens een rijpe bes. De bessen worden in de winter vooral door lijsterachtigen gegeten. De kramsvogel is er dol op. Die tref je hier dan ook de hele winter aan. De mens gebruikt ze bij het stoken van jenever en om voedsel te kruiden. Meer info over de jeneverbes volg onderstaande link. info jeneverbes

4 stuifzand

Dit circa vijf hectare groot heideveld met stuifzandduinen is bekend als de Bikkels. De naam zou ontleend zijn aan de bikkelharde bessen van de struik. Het gebied staat vol met dicht struweel van jeneverbes. Door de recreatiedruk in dit gebied blijft het stuifzand intact. Als het gebied met rust gelaten zou worden, zou het zand op den duur vastgelegd worden door mossen en korstmossen en zich op langere termijn ontwikkelen tot bos. Op warme dagen kun je de zandhagedis aantreffen als die zich koestert in de zon.

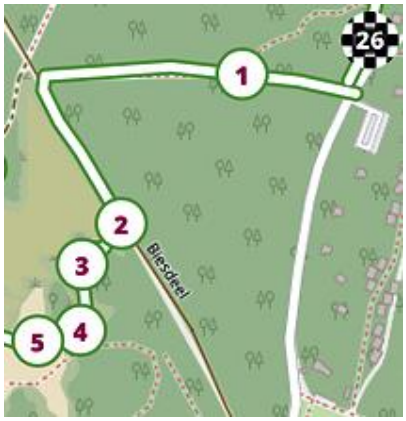

5 rode bosmieren

Op verschillende plekken in het bos, waar naaldbomen staan, vind je nesten van rode bosmieren. Het zijn tot een halve meter hoge heuveltjes, gemaakt van vooral veel dennennaalden. Bij warm zonnig weer krioelt het op zo'n nest van duizenden mieren. Ze stropen de wijde omgeving af op zoek naar voedsel: rupsen, spinnen, insecten. Bosbeheerders zijn blij met mierennesten, omdat de mieren ook veel schadelijke insecten opruimen.

6 pioniersvegetatie

Op sommige zandige plekken is goed de natuurlijke ontwikkeling van vegetatie te zien. Eerst is er voedselarm kaal zand waarop alleen mossen en korstmossen zich kunnen vestigen; de pioniersvegetatie. Daardoor wordt het zand vastgelegd en komt er humus in de bodem. Dan is er een milieu ontstaan waar heide kan groeien. Nog later, als de bodem voedselrijker geworden is, komen grassen, jeneverbessen en dennen. Vrijwel overal in Nederland is bos het eindstadium.

7 braam

De braam die hier volop groeit, werd bij het vorige punt niet genoemd in de ontwikkeling van pioniersvegetatie tot bos. De braam komt van nature ook niet voor op voedselarm zand. Dat hij het hier toch zo naar zijn zin heeft, betekent dat het zand niet meer voedselarm is. En dat is het gevolg van de stikstofneerslag van de afgelopen decennia. Vrijwel alle voedselarme natuurgebieden in Nederland hebben daar last van. Soorten met voorkeur voor arme grond worden verdrongen door soorten van de voedselrijke bodems (braam, brandnetel, distel).

8 brand

Voor de instandhouding van het stuifzand is het gunstig dat er in dit gebied gewandeld, gefietst en gespeeld wordt. Echter daarmee is het risico op natuurbrand door onachtzaamheid ook groter. Met enige frequentie vinden hier natuurbranden plaats. In deze hoek is de schade van de laatste brand in augustus 2019 goed te zien. Enkele tientallen meters jeneverbes zijn toen verwoest door de vlammen.

9 dicht beplant

Op diverse percelen, aan beide kanten van het pad, zie je een dichte uniforme aanplant van evenoude bomen (dennen, eiken). Dit noemen we ook wel 'bomenakkers', aanplant bedoeld voor houtproductie. De dichte aanplant, 5000 - 10.000 op een hectare, dwingt de jonge bomen, in de concurrentie naar licht, om recht omhoog te groeien en belemmert dikke zijtakken, hetgeen dikke noesten voorkomt. Dergelijke dichte beplanting biedt reeën een veilige rustplek.

10 helmbloem

Op de bosbodem zie je soms een laag plantje met kleine frisgroene blaadjes en ragfijne ranken; rankende helmbloem. Van maart tot oktober bloeit de plant met sierlijke witte bloemtrosjes. De plant heeft een voorkeur voor vrij voedselarme, maar stikstofrijke grond. Vandaar dat hij de laatste decennia steeds meer aangetroffen wordt in de voedselarme Brabantse naaldbossen. (Net als de braam). Aan de zwarte zaden zit een zogenaamd mierenbroodje. Het is een aanhangsel waar mieren dol op zijn. Daarom slepen ze de zaden mee naar hun nest en verspreiden zo de soort over een groter gebied.

11 klauwtjesmos

Veel loofbomen hebben een groene 'sok' of bemoste takken. De onderste halve meter van de stam of de lagere takken zijn volledig begroeid met mos. Er komen in Nederland ruim 600 verschillende soorten mos voor. Veel hebben voorkeur voor een specifieke plekken. Dit mos, het gesnaveld klauwtjesmos, groeit vaak op boomstronken, takken en onderaan de stam van bomen.

12 citroenstrookzwam

Langs dit pad kun je van september tot april een bijzondere zwam zien, de citroenstrookzwam. Hij groeit uitsluitend op de stobbe van naaldbomen, die hij volledig kan overgroeien. Dan valt hij van een afstand al op omdat die stobbe dan lichtgeel overgroeid wordt. Als je hem waarneemt, bekijk hem van dichtbij want de structuur van ‘dakpannen’ is fraai om te zien. Hij ruikt zoetig.

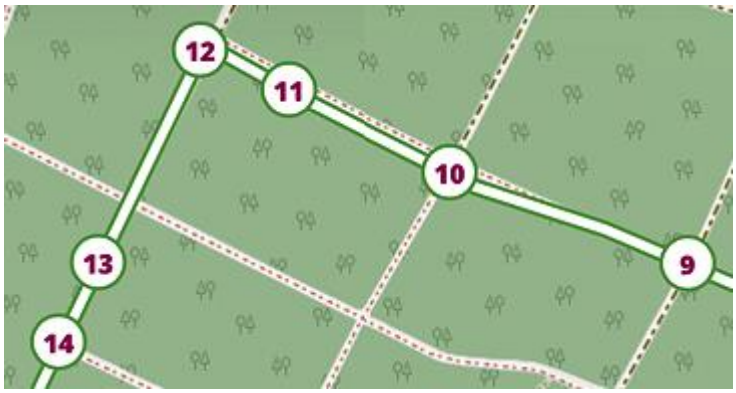

13 douglas

De naaldbomen rechts van het pad zijn voornamelijk douglassparren. De boom komt van nature voor in het westen van Noord-Amerika. In Europa wordt de soort veel aangeplant vanwege het hout. In Amerika bereikt de boom een hoogte van 100 meter. De kegels herken je aan de schubben met drie puntige slippen. Kenmerkend is de frisse citrusgeur die vrijkomt als je de naalden fijnwrijft tussen je vingers.

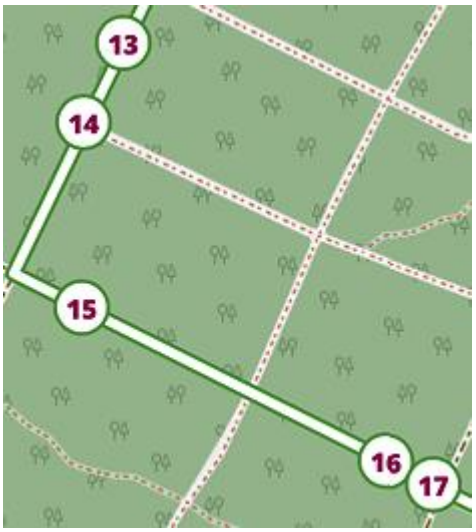

14 stronk

Rechts kun je enkele bijzonder stronken vinden. Als een naaldboom omgezaagd wordt, kan de stronk niet meer uitlopen en zal hij dus afsterven. Hij heeft geen groene naalden meer, dus er is geen fotosynthese meer mogelijk en er wordt geen suiker (=voeding) meer geproduceerd. Maar soms, zoals hier, blijft de stronk leven. Dat kun je zien aan het wondweefsel dat langs de rand de zaagwond overgroeit. Zo'n stronk wordt via de wortels gevoed en in leven gehouden door naburige soortgenoten. Een voorbeeld van het pas sinds kort ontdekte Wood Wide Web.

15 open pad

Dit pad is aan weerszijden open gemaakt. Daarbij hebben de dennen plaats gemaakt voor o.a. eiken, berken en krent. Daarmee is in het oorspronkelijke naaldbos meer diversiteit ontstaan. Als het geregend heeft worden de silhouetten van de boomkronen fraai weerspiegeld in de plassen op het pad.

16 krent

Aan weerszijden van het pad staan veel krentenboompjes. Eind maart, begin april zijn het de eerste struiken die met roomwitte bloemtrossen in bloei komen. In juni zijn de rood-paarse bessen rijp. Voor veel vogels zijn ze een lekkernij. Ook voor ons heel smakelijk. In het najaar is de struik getooid met een prachtig oranjerood herfstkleed.

17 korstmossen

Op takken van eiken groeien verschillende korstmossen. O.a. schorsmos en schildmos. Een korstmos is een 'dubbelwezentje' bestaande uit een alg en een schimmel die niet zonder elkaar kunnen en elkaar voordeel bieden (symbiose). Veel soorten zijn goed op naam te brengen met de app ObsIdentify.

18 adelaarsvaren

De bodembegroeiing bestaat op sommige plekken uit adelaarsvaren die vele tientallen vierkante meters bedekt. In de zomer donkergroen en wel een meter hoog. In de winter een bruine, ingezakte massa verdord loof. De varen vermeerderd zich met ondergrondse uitlopers, waardoor in enkele tientallen jaren enorme oppervlaktes veroverd worden. De plant bevat giftige stoffen. Ze wordt dan ook door koeien, schapen en konijnen gemeden. Desondanks worden speciaal behandelde, jonge spruiten in Japan en Korea als groente bij rijst gegeten.

19 heuvels

De bodem is hier, en op veel andere plaatsen in Brabant, heuvelachtig. Het zand in Brabant is, na de laatste ijstijd zo'n 70.000 tot 10.000 jaar geleden, door noordenwinden als een deken over Nederland afgezet in de vorm van zandruggen en duinen.

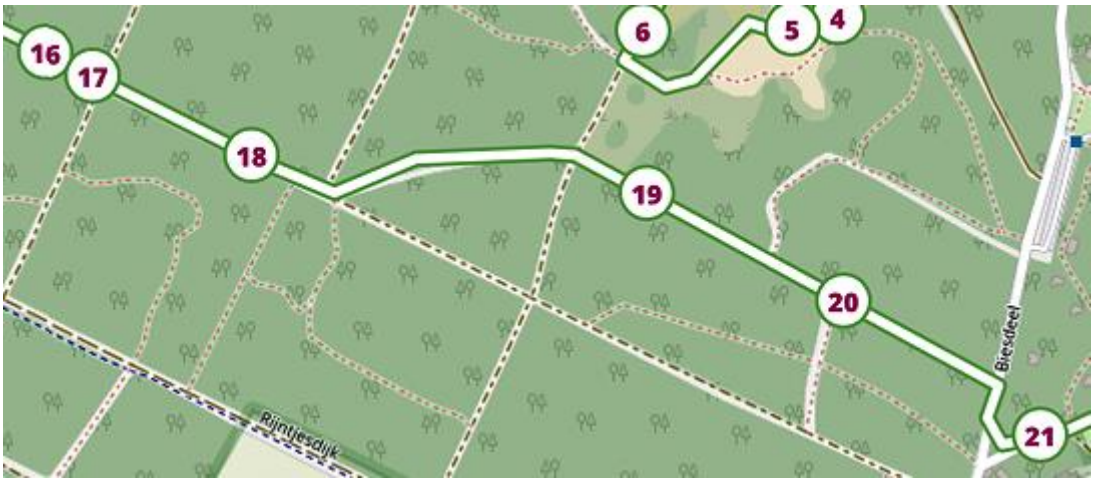

20 Amerikaanse eik

Een bosrand met Amerikaanse eiken is in oktober een feest voor het oog, de herfstkleuren zijn spectaculair. Onder deze eiken ligt in najaar en winter een dik pak, langzaam verterend blad waar weinig ruimte is voor paddenstoelen. De soort is in Nederland in gebruik sinds 1825 en is in de bossen op grote schaal aangeplant. Hij groeit goed op arme grond en sneller dan de inlandse eik. Een nadeel van de Amerikaanse eik is dat deze een brede en dichte kroon vormt en daardoor andere boomsoorten verdringt en geen ondergroei toelaat. Er zijn beheerders die vinden dat deze exoot hier niet thuishoort en daarom wordt hij de laatste tijd in natuurgebieden geleidelijk teruggedrongen. Niet altijd met succes, een afgezaagde stobbe schiet weer snel uit.

21 trilzwammen

In najaar en winter zie je ooit klodders geel slijm aan de kale takken van bomen en struiken hangen. Het is het vruchtlichaam van de gele trilzwam. Op de kale takken van de eik kun je in diezelfde periode zwarte klodders vinden: de eikentrilzwam. Beide trilzwammen komen het hele jaar voor, maar vallen in najaar en winter meer op.

22 riet en pan

Deze fraai gerestaureerde boerderij heeft een dak van zowel riet als pannen. Vroeger koos men liever dakpannen omdat dat een teken van welvaart was. Pannen waren een luxe dakbedekking. Vandaar dat als de welvaart van een boer toenam, dat getoond kon worden door het onderste deel van de rieten kap te vervangen door de (dure) pannen. Hoe breder de strook met pannen, hoe beter de boer boerde. Inmiddels is dit beeld juist helemaal omgedraaid…een rieten dak staat voor chique, mooi en getuigt van welvaart. Dat heeft uiteraard alles te maken met de prijs van arbeid vroeger en nu. Voor het huis staan 3 prachtige grote lindebomen.

23 land-art

Als je hier in de juiste periode in het voorjaar bent kun je, als er op de akker aardappelen verbouwd worden, een prachtig patroon van grondregels zien. Kunst bijna.

24 beekdal van Oude Aa

Je loopt hier op de grens tussen hogere zandgronden en het lagere beekdal van de Oude Aa. Brabant in het klein; immers een groot deel van het Brabantse landschap wordt gekenmerkt door arme zandgronden die doorsneden worden door beken. Op het voedselarme zand staan de bossen en heide. In de voedselrijke beekdalen vinden we weidegrond en akkers. Links van het pad zand met bos; rechts van het pad tuinbouw, akkers en weiland. De Oude Aa ontspringt aan de westkant van de Deurnese Peel.

25 es, donk en dijk

Deze weg is de Esdonk. De naam is ontleend aan oude namen voor delen van het landschap. Een es is een hoog gelegen akker op de zandgronden. Een donk is altijd een heuvel die zich duidelijk aftekent tegenover een lager gelegen gebied. De zijweg naar links, 50 meter richting Deurne, heet Beukelsdijk. Een dijk is van oudsher een opgehoogde weg die dwars op een waterloop staat. Als vroeger in het voorjaar de beken overstroomd waren, kon men via de dijken toch met droge voeten bij de beek komen en deze oversteken.

26 eindpunt

Dit is het einde van de wandeling. We hopen dat u genoten hebt van de tocht. Bent u tijdens de tocht een wijziging tegen gekomen? Laat het ons weten via wandelen.ivn.helmond@gmail.com